

8. Кошторисні норми України у будівництві : затв. наказом Мін-ва розвитку громад та тер-й України від 01.11.2021 р. № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0281914-21#Text> (дата звернення: 04.09.2023).
9. Будівельні Технології: КОШТОРИС 8 : програма. URL: <https://s-tech.com.ua/ua/pidtrimka/rozrakhunok-koshtorisiv-ukrajina/budivelni-tehnologiyi-koshtoris-8/onovlennya.html> (дата звернення: 04.09.2023).
10. Програмний комплекс «Експерт-Кошторис ПБР». URL: https://msmeta.com.ua/view_koshtorysni_programy.php?id=4 (дата звернення: 04.09.2023).

Особливості проведення судових економічних експертиз використання бюджетних коштів щодо закупівлі товарів, робіт і послуг за ринкових коливань цін

Ірина Гордієнко,

Сумське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, м. Суми, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8703-5481>, e-mail: svhndise@meta.ua,

Розглянуто вимоги законодавства щодо порядку здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та об'єднаних територіальних громад. Узагальнено об'єкти дослідження та констатовано коло наданих судовим експертам повноважень під час проведення судових економічних експертиз використання бюджетних коштів щодо закупівлі товарів, робіт і послуг за ринкових коливань цін.

Ключові слова: предмет закупівлі; тендерна документація; тендерна пропозиція; договір про закупівлю; приведена ціна; коливання ціни.

The features of conducting economic forensic examinations concerning the utilization of budgetary funds for procurement of goods, works, and services amid market prices fluctuations

Iryna Hordiienko

The legislative requirements for the procurement procedure of goods, works, and services to meet the needs of the state and amalgamated territorial communities are discussed. The investigation objects are summarized, and the scope of authority granted to forensic examiners during economic forensic examinations concerning the utilization of budgetary funds for procurement of goods, works, and services amid market prices fluctuations is determined.

Keywords: procurement item; tender documentation; tender proposal; procurement contract; contract price; price fluctuations.

Останнім часом збільшилась кількість зловживань під час тендерних закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальних громад, особливо, коли змінилася ціна договору. За фактами розтрата бюджетних коштів під час тендерних закупівель порушуються кримінальні провадження за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 Кримінального кодексу України [1], за якими призначають судові економічні експертизи.

Організація науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності передбачена ст. 8 Закону України «Про судову експертизу» [2], відповідно до якої методики проведення судових експертиз підлягають атестації та державній реєстрації в порядку, установленому Кабінетом міністрів України. «Методика експертного дослідження використання бюджетних коштів щодо закупівлі товарів, робіт і послуг», яка була зареєстрована в Реєстрі методик проведення судових експертиз Мін'юсту України за реєстраційним кодом 11.0.28 [3], нині заборонена до застосування.

До того ж питання порушення тендерного законодавства під час закупівлі товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти є актуальними сьогодні та потребують ретельного економічного дослідження в межах компетенції експертів-економістів.

На розгляд судової економічної експертизи ставиться питання:

Чи підтверджується документально *«Розрахунок зайво сплачених коштів Постачальнику за договором про закупівлю ... внаслідок підвищення ціни товарів (робіт / послуг) при відсутності коливання (непропорційно коливанню) ціни таких товарів (робіт / послуг) на ринку за період ... на загальну суму ...?»*.

Під час дослідження слід ураховувати, що правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад визначає Закон України «Про публічні закупівлі», а саме:

- *«договір про закупівлю — господарський договір, що укладається між замовником і учасником за результатами проведення процедури закупівлі та передбачає платне надання послуг, виконання робіт або придбання товару;*
- *предмет закупівлі — товари, роботи чи послуги, що закуповуються замовником у межах єдиної процедури закупівлі або в межах проведення спрощеної закупівлі, щодо яких учасникам дозволяється подавати тендерні пропозиції ...;*
- *приведена ціна — ціна, зазначена учасником у тендерній пропозиції та перерахована за математичною формулою з урахуванням показників інших критеріїв оцінки, визначених замовником у тендерній документації / оголошенні про проведення спрощеної закупівлі;*
- *тендерна документація — документація щодо умов проведення тендеру, що розробляється та затверджується замовником і оприлюднюється для вільного доступу в електронній системі закупівель;*
- *тендерна пропозиція — пропозиція щодо предмета закупівлі або його частини (лота), яку учасник процедури закупівлі подає замовнику відповідно до вимог тендерної документації» [5].*

Відповідними органами складаються «Акти перевірки закупівель», які містять висновки щодо порушення тендерного законодавства під час здійснення закупівель, зокрема внаслідок підвищення ціни товарів (робіт / послуг) за відсутності коливання (непропорційно коливанню) ціни таких товарів (робіт / послуг) на ринку, сплачено зайві кошти постачальнику цих товарів (робіт / послуг).

До того ж порушено вимоги законодавства, установлені част. 5 ст. 41 розд. VIII Закону України «Про публічні закупівлі»:

«Істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, крім випадків:

- 1) зменшення обсягів закупівлі, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника;*
- 2) збільшення ціни за одиницю товару до 10 відсотків пропорційно збільшенню ціни такого товару на ринку у разі коливання ціни такого товару на ринку за умови, що така зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю, — не частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю / внесення змін до такого договору щодо збільшення ціни за одиницю товару. Обмеження щодо строків зміни ціни за одиницю товару не застосовується у випадках зміни умов договору про закупівлю бензину та дизельного пального, природного газу та електричної енергії» [5].*

Отже, з огляду вимог до договору про закупівлю та внесення змін до нього, визначених у част. 5 ст. 41 розд. VIII Закону України «Про публічні закупівлі», передбачено:

- збільшення ціни за одиницю товару можливе до 10 %, тобто максимальну ціну за одиницю товару можна підняти на 9,99 %;
- збільшення ціни можливе за умови, що така зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі про закупівлю;
- збільшення ціни дозволено не частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю / внесення змін до такого договору щодо збільшення ціни за одиницю товару (крім закупівлі ПММ, природного газу та електричної енергії);

- підняття ціни за одиницю товару має бути пропорційно коливанню ціни такого товару на ринку.

Відповідно до сталої судової практики, для правомірного збільшення ціни за одиницю товару обов'язково повинно бути документальне підтвердження факту зростання ціни на ринку. Пропорційність у цьому випадку означає: на скільки відсотків відбулося коливання ціни такого товару на ринку, на стільки ж можна підняти ціну за одиницю товару, але не більше ніж на 10 %.

З огляду на практику Верховного суду України, для застосування част. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» до уваги мають брати лише ті коливання ціни, що відбулися після укладання договору про закупівлю чи після чергового підвищення ціни за одиницю товару сторонами такого договору про закупівлю.

Надання правової оцінки умовам укладеного договору про закупівлю товарів, робіт і послуг та додатковим угодам до нього виходить за межі компетенції судових експертів-економістів. Дослідженню підлягає проведений відповідним контролюючим органом розрахунків зайво сплачених коштів постачальнику внаслідок підвищення ціни товарів (робіт / послуг) за відсутності коливання (непропорційно коливання) ціни таких товарів (робіт / послуг) на ринку.

До уваги беруться залучені до тендерної документації цінові пропозиції, які документально підтверджують факт зростання ціни товарів (робіт / послуг) на ринку з моменту підписання договору про закупівлю / внесення змін до такого договору щодо збільшення ціни за одиницю товару.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 10.08.2023).
2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 31.08.2023).
3. Реєстр методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 31.08.2023).
4. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та допов.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 31.08.2023).
5. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII (зі змін та допов.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 31.08.2023).

Спеціальні знання експерта-економіста в контексті трансформації економічних відносин

Олексій Горлачук,

канд. екон. наук, Тернопільський НДЕКЦ МВС України, м. Тернопіль, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8982-2438>, e-mail: horlachuk@ukr.net

Розглянуто використання спеціальних економічних знань в умовах турбулентності економічних відносин, які зазнають впливу різноманітних екзогенних та ендогенних чинників.

Ключові слова: спеціальні знання; економічні відносини; судова економічна експертиза; економічне середовище; інформаційні технології.

Specific expertise of forensic economist in transformation context of economic relations

Oleksiy Horlachuk

Use of special economic knowledge in the conditions of turbulent economic relations that are affected by various exogenous and endogenous factors is considered.

Keywords: specific expertise; economic relations; forensic economic examination; economic environment; information technologies.